

Korset och Kronan

Nr 112/2022

Jesus säger: Håll fast vid
det du har så att ingen
kommer och tar din krona
(Upp. 3:11)

Om pingsten (del 5)

Jag har i de tidigare numren presenterat vad den romersk-katolska läran om *Skriften och Traditionen* leder till. Både den äldre mer konservativa romersk-katolska kyrkan och den nyare, präglad av modernism och ekumenism, kommer med sin syn på en uppenbarelse vid sidan av Skriften att förfälska den rena och klara bibliska läran. Om denna svärmiska ekumenism där även Rom i högsta grad deltar skriver Tom Hardt: "... (den är) en av de många tusenårs-drömmar, som tid efter annan plågar kristenheten som lockbild. Man har velat bygga ett religiöst fridsrike, där spänningen kring evangelium upphävts, och där Ordet inte längre är anstötligt, motsagt och vantolkat" (Roms nya religion, Uppsala 1995, s. 1). Enligt Hardt har Rom efter 1958 (då Pius XII dog) genomgått en teologisk omvälvning "som lämnat bakom

Ordet om korset är en
dårskap för dem som går
förlorade, men för oss som
blir frälsta är det en Guds
kraft (1 Kor. 1:18)

Den gode herden
leder sina får (Joh. 10)

sig det tridentinska konciliet till förmån för en modernistisk tro, där alla människor omfattas av den gudomliga nåden, som är överallt tillgänglig ('universalism'). ... Det tridentinska mötet i dess förvisso uppenbara avvisande av evangelisk-luthersk kyrkolära står oss vida närmare än den religionsform, som nu sprids i Rom" (a.a. sid 1).

Här förenas alltså katolsk och övrig ekumenism kring en syn på kristendomen som i realiteten är helt främmande för sann biblisk tro och lära. Man har inte bara lämnat tron på Bibeln som Guds inspirerade och ofelbara ord, utan också läran om Kristus som den enda vägen till salighet och evigt liv. Denna i grunden hedniska syn hotar idag hela den traditionella kristenheten genom den bibelkritiska modernismen och ekumenismen. Det är därför bibeltronde kyrkor och samfund idag måste ställa sig utanför både Kyrkornas Världsråd, Lutherska Världsförbundet och givetvis också den romersk-katolska kyrkan.

Att hedendomen framträder i kristen dräkt är ingenting nytt. Redan på

fornkyrkans tid fanns många falska skrifter med undervisning som påstods komma från Jesus. Dessa skrifter var i regel skrivna av gnostiker, t.ex. det s.k. Tomasevangeliet. Gnostikerna menade sig ha en hemlig kunskap, fördold för vanliga kristna. Deras dubbla budskap liknar faktiskt på många sätt den moderna teologin. Det kan vara på sin plats att räkna upp några gnostiska skrifter. En del av dem upptäcktes så sent som 1945 i Nag Hammadi-fyndet.

Exempel på gnostiska skrifter

- Maria Magdalenas evangelium
- Johannesapokryfen
- Petrusakterna
- Jesu Kristi visdom
- Johannesapokryfen
- Adamsapokalypsen
- Arkonernas väsen
- Världens ursprung
- Sets tre pelare
- Norea
- Den treformiga Protennoia
- Marsanes
- Zostrianos
- Allogenes
- Sanningens evangelium
- Filipposevangeliet
- Rheginusbrevet
- Paulus bön
- Den koptiska Paulusapokalypsen
- Första Jakobsapokalypsen
- Om smörjelsen och dopet
- Om eukaristin
- Jakobsapokryfen
- Den tredelade traktaten
- Andra Jakobsapokalypsen
- Den koptiska Petrusapokalypsen
- Petrus brev till Filippus
- Sanningsvittnet
- Kunskapens uttolkning

och många flera (Källa: wikipedia, artikeln *Gnosticism*). Då och då presenteras

någon av dessa skrifter som om detta skulle vara något nytt och hittills okänt. Sedan bibelkritiken under hela 1900-talet har försökt underminera de äkta evangelierna och apostlabreven passar det bättre för många ”moderna människor” att ta till sig denna urvattnade form av ”kristendom”, som bättre tycks passa nutidens avkristnade syn på människan och religionen.

De kanoniska Skrifterna

Som bibeltroende kristna måste vi med kraft avvisa alla icke-kristna förfalskningar. Det gäller både falska skrifter och andra förvrängningar av det bibliska budskapet genom bibelkritik och modernism.

Allt vad Gud har velat att vi som kristna skall ha som lära och undervisning finns verkligen samlat i de bibliska, heliga kanoniska Skrifterna, i det gamla och nya testamentet. Kanon betyder rättesnöre. De kanoniska Skrifterna är de som från första början har erkänts som helig Skrift och steg för steg lagts till den bibliska kanon från Mose och framåt, till och med evangelisternas och apostlarnas skrifter. Dessa skrifter och inga andra är avgörande för vår tro.

Men sådana kyrkor och rörelser som menar att den helige Ande fortfarande verkar genom nya uppenbarelser utöver dessa skrifter betecknar vi med rätta som ”svärmiska”. Det gäller både dem som kommit med nya skriftliga uppenbarelser, t.ex. Koranen och Mormons bok, och dem som påstår att fornkirkans skrifter och de tidiga kyrkomötena och den gamla kyrkolagen innehåller en uppenbarelse vid sidan av och utöver Skriften. De som har en sådan uppfattning har också stora problem med att fastställa vari en sådan uppenbarelse består.

Läran om de fem århundradena

En vanlig uppfattning bland traditionalisterna är att det skulle finnas en enhetlig uppfattning under de första fem århundradena bland kyrkofäderna. Detta skulle

då *de facto* innebära en norm vid sidan av Skriften. Den kristna läran skulle alltså vila på två olika källor, *Skriften och traditionen*. Även om de två i många stycken sammanfaller är det ändå fråga om två olika källor. Denna lära om överensstämmelsen under kyrkans första fem århundraden (*consensus quinquæsecularis*) vållade även stor oro inom den lutherska kyrkan på 1600-talet.

Den lutherske teologen *Georg Calixtus* (1586-1656), professor i Helmstedt, ville på denna grund försöka ena de olika kyrkorna. Han var alltså en föregångare till den moderna ekumenismen. Calixtus studerade ivrigt kyrkofäderna och genom sina resor hade han funnit många goda saker inom både den katolska och den reformerta kyrkan. Därför kom han att ägna hela sitt liv åt att försöka ena dessa tre stora samfund: den *katolska*, den *lutherska* och den *reformerta* kyrkan. Visserligen menade Calixtus att den lutherska kyrkan hade den bästa uppfattningen, men samtidigt ansåg han att läroskillnaderna mellan de tre kyrkorna inte hörde till sådant som var ”nödvändigt för saligheten”.

Den synkretistiska striden

Calixtus fick stort bifall från politiker och andra icke-kyrkliga grupperingar, men från teologerna mötte han ett kompakt motstånd. De ortodoxa teologerna kallade hans uppfattning för ”*synkretism*”, ett ord som kommer från Paulus ord om de lögnaktiga kretenserna (Tit. 1:12-14). Så utbröt den skarpa *synkretistiska striden*, som även vållade stora problem i Sverige. De lutherska teologerna med *Abraham Calovius* (1612-1686) i spetsen, menade med rätta att endast Skriftens egen lära får vara avgörande för den kyrkliga enheten. Genom sina försök att fastställa en fornkyrklig enighet under de första fem århundradena hade Calixtus infört en källa vid sidan av Skriften, som i praktiken innebar en uppenbarelse *utanför* den inspirerade kanon.

Den synkretistiska striden fick sin höjdpunkt i de s.k. *Thorn-samtalen* år 1645 (*Torun’* i nuvarande Polen). Där var både Calixtus och Calovius närvarande. Calovius skrev också ett större verk om striden, *Historia syncretistica*, 1682. Efter ortodoxins tid kom Calixtus tankar tyvärr att också prägla pietismen och särskilt herrnhutismen, vars ledare greve *Nikolaus von Zinzendorff* (1700-1760) på liknande grund försökte sig på att ena de olika konfessionerna.

De som hävdar att det fanns en enhetlig uppfattning inom fornkyrkan under de första fem århundradena får mycket stora problem. Drömmen om en enhetskyrka under dessa århundraden är ohistorisk. Det fanns tidigt många olika kyrkosamfund som uppvisade vitt skilda läror. Särskilt den konservativt lutherske teologen *Werner Elert* (1885-1954) i Erlangen har skrivit om detta. Litteratur:

Abendmahl und Kirchengemeinschaft in der alten Kirche Hauptsächliche des Ostens, 1954, eng. övers. *Eucharist and Church Fellowship in the Early Church Mainly of the East*, 1966. Även rekommenderas Martin Wittenbergs skrift ”*Kirchengemeinschaft und Abendmahlsgemeinschaft*” (1961), sv. övers. av Sten Rydh: *Kyrkogemenskap och nattvardsgemenskap*, 2019. (För beställning se vår hemsida evluth.se)

Dessa skrifter visar att såväl fornkyrkan, som reformationen och den konfessionellt lutherska kyrkan håller fast vid den bibliska läran om att endast Skriften (*sola Scriptura*) är grund för all kristen lära och för sann kyrko- och nattvardsgemenskap.

Hos kyrkofäderna finns mycket som är klart bibliskt, men också ibland vissa saker som strider mot Bibeln. Alla kyrkofäderna måste nödvändigtvis bedömas enbart utifrån Skriftens egen lära. Samma sak gäller de fornkyrkliga kyrkomötesbesluten och den kanoniska lagen. Att påstå att ”Traditionen” skulle kunna vara en källa för den kristna tron vid sidan om de

kanoniska skrifterna är ohållbart och ohistoriskt. Endast Bibeln får vara norm.

Franz Pieper påpekar i sin dogmatik att kyrkofäderna har skrivit väldigt mycket som gått förlorat. De var inte sällan inbördes oeniga och förde skarpa teologiska debatter med varandra. Det är t.ex. intressant att läsa hur kyrkofadern Augustinus debatterade med Hieronymus (Se t.ex. *Svenskt Patristiskt Bibliotek*, 2001, band III, s. 183-327).

Vi skall givetvis skilja mellan de goda kyrkofäderna som i huvudsak höll fast vid den bibliska läran och mellan sådana fornkyrkliga teologer som var uppenbara villolärare, vilka också kyrkofäderna med rätta bekämpade. Men även hos de goda kyrkofäderna fanns det ibland ”hö och strå” som kommit med av misstag. Paulus undervisar ju om sådana läror i Korint. Det som är ”hö och strå” håller inte måttet och det som byggs med sådant material kommer att brännas upp, även när det framförs av kristna som själva blir frälsta, men såsom genom eld (1 Kor. 3:12ff).

Martin Luther

I sin bok om ”*Koncilierna och Kyrkan*” (1539) skiljer Luther mellan sådant hos kyrkofäderna och koncilierna som var klart bibliskt och sådant som inte höll måttet. Luthers princip för detta var ”Skriften allena”.

Luther skriver t.ex: ”S:t Cyprianus är en av de äldsta fäderna, eftersom han levde långt före konciliet i Nicaea vid martyrtiden, och själv också var en förträfflig martyr. Han lärde att de som döpts av kättare måste döpas på nytt. ... Efteråt hade S:t Augustinus stora svårigheter med att ursäkta honom, och måste slutligen retirera till att säga att ett sådant misstag tvättades bort med hans blod, som utgöts av kärlek till Kristus. Så fördömde S:t Augustinus S:t Cyprianus’ lärosats om omdop, och sedan dess har den fördömts ständigt på nytt (vilket är rätt). Men vi är

väl tillfreds med S:t Cyprianus, för i honom tröstar Kristus mäktigt oss fattiga syndare med att hans stora heliga ändå var människor – som S:t Cyprianus, denne förträfflige man och dyre martyr, som misstog sig i en allvarlig sak...” (*Koncilierna och kyrkan*, Vasa 1994, s. 49).

Om det viktiga konciliet i Nicaea 325 – vilket Luther högaktade – skriver han likväl: ”Påvens hycklare har förfallit till en sådan dårskap, att de menar att koncilierna har makt och rätt att uppställa nya trosartiklar och ändra de gamla. Det är inte sant, och sådana dokument skall vi kristna också riva i stycken. Inget koncilium har gjort det eller kunnat göra det, ty trosartiklarna får inte växa fram på jorden genom koncilierna som ur ny, hemlig ingivelse, utan de skall vara offentligt givna och uppenbarade från himmelen av den helige Ande, annars är de inte trosartiklar, som vi senare skall höra. Så hade detta koncilium i Nicaea (som sagt) inte uppfunnit denna artikel, eller uppställt den som ny, att Kristus är Gud, utan den helige Ande gjorde det, då han på pingstdagen offentligt kom från himmelen och genom Skriften förklarade Kristus vara sann Gud, som han lovade apostlarna. Från apostlarnas dagar bevarades den oförändrad till detta koncilium och vidare till våra dagar, och den skall bestå till världens ände” (a.a. s. 66). Så långt Luther.

Påvedömet

När den katolska kyrkan försvarar traditionen som en källa vid sidan av Bibeln har man stora problem. Det behövs då en högsta norm som skall förklara hur kyrkofäder och koncilier i fornkyrkan skall tolkas när de uppenbart strider mot varandra. Roms lösning är det ofelbara påvedömet. Under Luthers tid hade Rom ännu inte kommit fram till om påven eller koncilierna skulle utgöra högsta norm. Luther vädjade därför till ett kommande

koncilium, som påven hade utlovat. Men detta sköts hela tiden upp. Luther skrev t.ex. de Schmalkaldiska artiklarna i väntan på ett sådant koncilium.

Därmed är inte sagt att Luther på något sätt skulle erkänna ett koncilium som om det stod över Skriften. Men Luther vädjade redan i början till ett koncilium där man skulle utgå från Guds ord som enda och högsta norm. Men något sådant kunde förstås påven aldrig acceptera. Ett koncilium sammankallades trots allt alldeles mot slutet av Luthers liv. Men till detta var inga lutheraner inbjudna. Istället kom det berömda *Tridentinska konciliet* (1545-1563) att fördöma den bibliska läran om rättfärdiggörelsen och även många andra bibliska, reformatorisk läror. Mot detta skrev den framstående lutherske teologen *Martin Chemnitz* (1522-1586) ett mycket stort verk som ingående visar att den romersk-katolska läran strider mot Bibeln (*Examen concilii tridentini, Om kyrkomötet i Trient*, fyra delar, 1565–1573.)

Luther var övertygad om att den påviska läran var ”idel svärmeri” just därför att den inte längre höll fast vid Bibelns två viktigaste principer: Läran om rättfärdiggörelsen genom tron allena (*sola fide*) och läran om Skriften som enda norm (*sola Scriptura*).

Första Vatikankonciliet

Under 1800-talet kom den romerska läran att ännu skarpare profileras då påven Pius IX inkallade *det första Vatikankonciliet* som var samlat 1869-1870. Då fastslogs dogmen om *påvens ofelbarhet* samt dogmen om hans s.k. *universalepiskopat*, d.v.s. att påven är biskop över alla andra biskopar med rätt att ingripa i varje biskops stift. Dogmen om ofelbarheten var kulmen av många århundradens diskussioner och stridigheter inom den katolska kyrkan om vem som egentligen skulle bestämma över kyrkan, påven eller koncilierna.

Den lutherska läran om att Skriften allena skall vara kyrkans högsta norm anses på katolskt håll som alldeles omöjlig och felaktig. Man menar att Skriften är oklar och måste kompletteras med traditionen och uttolkas auktoritativt av påven. Det skall också sägas att *det andra Vatikankonciliet* 1962-1965, inkallat av påven Johannes XXIII inte på något sätt har ändrat Roms lära i dessa stycken. Talet om att Vaticanum II skulle vara ett närmande till reformationen och den lutherska kyrkan är helt felaktigt.

Roms nya religion – Henry Lubac

Snarare är det så, som ovan har framhållits av Tom Hardt i ”Roms nya religion” 1995, att Vaticanum II innebär ett stort steg i riktning mot modernism och liberalteologi då man övergivit den tidigare mer konservativa hållningen. Hardt visar övertygande att vändningen till den radikala modernismen kom genom Vaticanum II och tiden därefter. Påven *Johannes Paulus II* (den polske Karol Wojtyła, påve 1978-2005) var påve när Hardt skrev om Roms nya religion. Påven böjde i vördnad sitt huvud inför den jesuitiske teologen *Henri de Lubac* (1896-1991). Därmed ärade han den modernistiske teolog, som tidigare förbjudits att undervisa av påven Pius XII (påve 1939-1958, känd för att motarbeta modernismen). I sin skrift går Hardt igenom huvudpunkterna i Lubacs teologi och dess stora påverkan på det moderna Rom.

Lubac riktar sig mot den kristendoms-kritiske avfällingen *Ernest Renan* (1823-92) som reagerade mot sin barndoms tro att kristendomen är ”en religion skapad för ett litet antal utvaldas inre tröst” (Hardt, a.a. sid 4). Nej, menar Lubac. Kristendomen är inte exklusiv för dem som tror på Kristus utan ”*En ny religion måste framskapas, vilken måste vara social inte bara i sina ytttringar på det*

naturliga livets områden' utan också i sitt 'dogmatiska centrum'."

För detta omskapande använder sig Lubac av kyrkofadern Origenes, som senare blev kättarförklarad. Origenes menade att Bibeln kan tolkas allegoriskt så att dess verkliga mening i själva verket blir något annat än vad som tycks framgå av textens bokstavliga, naturliga tolkning. Genom att använda Origenes kan så Lubac läsa in sin nya teologi i den gamla kyrkoläran. Han polemiserar starkt mot *Nikolaus Lyra* (1270-1349) som lärde att skriften har en enda, bokstavlig mening. Det var också denna princip som Luther och reformationen byggde på. Men den förkastas helt av Lubac (Hardt, a.a. sid. 5).

Kyrkans roll är nu för Lubac inte att den förmedlar frälsningen i någon exklusiv mening. Han skriver att "den gudomliga barmhärtigheten alltid varit verksam bland folken och att t.o.m. hedningarna har sina 'förborgade helgon' och sina profeter."

Lubacs syn är enligt Hardt att "Kyrkans uppdrag blir att förena alla de dolda helgonen, att aktivera människan till en medverkan vid sin befrielse, 'icke för att få en yttre förlåtelse...' ... Mänskligheten skall därför aktivt medverka vid sin frälsning" (a.a. s. 5).

Bakom dessa tankar ligger också den evolutionära synen på skapelsen:

"Mänsklighetens framsteg innebär kristendomen, och ... kristendomen fullkomnar mänskligheten i dess tilltagande fulländning" (Hardts kommentar, s. 6).

Kardinal Wojtyla

Den blivande påven Johannes Paulus II var redan under sin tidigare period en radikal teolog. Hans idéer byggde i hög grad på den filosofiska riktning som man kallar *existentialismen*. Den företrädde främst av filosoferna *Heidegger* och *Sartre*. I en skrift av Wojtyla 1977 åberopar han just Heidegger och nämner också Lubac.

Citat: "... människan når sin persons begränsning i det Absoluta. Detta Absoluta är Gud, som icke endast är den trefalt Helige i Jerusalems tempel: 'Denne Gud bekännes av trappisten eller camaldoliten (munkar av sträng observans) i deras tystnad. Det är till honom som beduinen i öknen vänder sig i bönestunden. Och kanske även buddhisten, försjunken i meditation, då han renar sina tankar oh bereder vägen till Nirvana.'" ... "Den levande Gudens kyrka för samman alla människor, som på något sätt delar den mänskliga andens övervärldslighet" (a.a. sid. 8).

För dessa tankar åberopar sig Wojtyla också på det andra vaticankonciliet. Han skriver om detta: "Vår tids kyrka har blivit särskilt medveten om denna sanning och i dess ljus lyckades kyrkan under det andra vaticankonciliet att omdefiniera sin egen natur" (a.a. s. 8).

Wojtyla åberopar sig även på Origenes lära om "alltings återställelse". Skillnaden mellan frälsta och fördömda kommer då att upphävas, "måhända i ljuset av sanningen att Gud är kärleken" (a.a. sid. 9). Hardt kommenterar: "En evig dom är alltså inte säker, bara en dom, som måhända – i ljuset av ett bibelord! – kan och väl också bör revideras."

Påven Johannes Paulus II

Som påve blickade Wojtyla fram mot det nya årtusendet. Han hade svärmiska tankar kring detta, vilket de konservativa teologerna inom Rom uppmärksammade och kritiserade. År 2000 sågs som en verklig "tröskel" av den nye påven. Återkommande talar han om det nya konciliet som en Guds uppenbarelse: "vad Anden i dag säger kyrkan genom konciliet" (a.a. sid 10). Enligt konciliet sker nu en "öppning" mot hela världen.

Avslöjande är vad som skedde i Assisi år 1986. Hardt kommenterar: "Öppningen riktar sig samtidigt mot hednareligionerna,

vilka enligt påven skall uppsökas för dialog, kontakt, 'gemensam bön och i sökande efter den mänskliga andlighetens skatter.' Som Dörmann [katolsk inre kritiker] riktigt påpekar, förbereddes med sådana ord det stora gemensamma bönemötet för alla religioner i Assisi. Här gestaltades 1986 allt i enlighet med encyklikans ord. På tabernaklet i kyrkan San Pietro sattes då en buddhabild, medan olika hedna-präster samlades kring Johannes Paulus II enligt hans teologiska program för världens enande" (a.a. sid 11).

Roms nya religion – den gamle Adam

Hardt avslutar sin utomordentligt viktiga skrift med att framhålla att allt som modernismen genom Vaticanum II, Henry Lubac och påven Wojtyla-Johannes Paulus II här säger förefaller väldigt bekant. Det är i själva verket ingenting annat än den gamle Adams tankar. Han kan inte acceptera arvsynen och dess fördärv. Han vill framträda som den i grunden goda människan. Hardt skriver:

"Vad som här har skildrats ... är så förunderligt välbekant. Dess okänslighet för syndens allvar, dess andliga högmod och självbelåtenhet, dess avvisande av syndernas förlåtelse genom tron allena för Jesu Kristi skull, dess förkastande av Ordets entydighet är ingenting annat än vad den opånyttfödda människan i alla tider, den gamle Adam, världens barn runt omkring oss, ja, vårt eget kött, tror och menar. Så menade Gamla Testamentets lyckoprofeter, de många som fann en djup släktskap mellan Herren och Baal, och som ingen bättring behövde. Så menade upplysningen med sitt fältrop: 'Gud, dygd och odödlighet!' Så menar den väluppfostrade europeiska borgerlighet, som anger takt och ton för god religion i vår tid. Ingen behöver ha läst ett enda ord av Johannes Paulus II eller kardinal de Lubac för att framföra deras tankar." (a.a. sid. 12).

Till sist varnar Tom Hardt allvarligt mot "den öppna famn, som sträcks mot oss från den romerska stolen. Varje ord, som vår evangelisk-lutherska bekännelse och Dr Martin Luther riktat mot det romerska påvedömet är inte bara sant utan har fått en mångfaldigt större tyngd. Att kristna som åberopar sig på det lutherska namnet, talar om en förändring till det bättre, ett varmare ekumeniskt klimat, är att hänföra till de milda ord och det fagra tal, som St: Paulus varnar för (Rom. 16:18)" (a.a. sid 12).

Artikelserien om pingsten

I "Korset och Kronan" avslutas härmed artikelserien om pingsten. Innehåll:

Nr 107

Pingsten och kyrkoåret. Bildstormarna, Carlstadt, pingstens betydelse.

Nr 108

Joels profetia, Petrus tal på pingstdagen. Obibliska sekter: Irvingianerna. Betydelsen av apostlarnas ord. Nya profetior. Om tiden för Kristi återkomst (bl.a. Bengel).

Nr 109

Den muntliga traditionen, urkyrkans avskiljande av falska skrifter. Den romersk-katolska synen på traditionen.

Nr 110

En modernistisk romersk-katolsk katekes (Gallagher).

Nr 112

Om "Roms nya religion" i anslutning till skriften av Tom G.A. Hardt. Gnostiska skrifter. Läran om överensstämmelsen de fem århundradena (*quinesæcularis*). Den synkretistiska striden (Calixtus och Calovius). Andra vatikankonciliet, teologen Henry Lubac och påven Wojtyla-Johannes Paulus II.

Pingströrelsen och den s.k. karismatiska väckelsen som också hör till detta ämnesområde kommer att behandlas vid senare tillfälle.